

Пахненко, О. М. Фінансові методи управління страховими ризиками на зовнішньому страховому ринку [Текст] / О. М. Пахненко // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2. – С. 118-123.

УДК 368.025.6

*О.М. Пахненко, аспірант кафедри фінансів,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”*

ФІНАНСОВІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМИ РИЗИКАМИ НА ЗОВНІШНЬОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ

У статті розглянуто фінансові методи управління страховими ризиками. Проведено аналіз стану та динаміки світового ринку перестраховання. Досліджено тенденції застосування альтернативних інструментів передачі ризиків у діяльності страхових компаній.

Ключові слова: страховий ризик, управління ризиками, перестраховання, цінні папери.

Постановка проблеми. Ризики завжди супроводжують економічну діяльність господарюючих суб'єктів. Що стосується страхової компанії, то найбільший вплив на її функціонування здійснюють ризики, існування яких обумовлено самою сутністю страхових послуг. До таких ризиків належать такі, що приймаються за договорами страхування (страхові ризики), та ризики, пов'язані з обслуговуванням договорів страхування. Слід відзначити, що страхові ризики носять досить суперечливий характер, оскільки приймаються страховиком добровільно за відповідну винагороду (страхову премію). Тому, з одного боку, страхові компанії зацікавлені у збільшенні кількості прийнятих на страхування ризиків, оскільки це призводить до нарощення обсягів валових страхових премій. З іншого боку, страхова компанія повинна виважено формувати свій страховий портфель, уникаючи акумуляції ризиків та включення до нього надмірно великих (катастрофічних) ризиків. Таким чином, ефективне управління страховими ризиками, зокрема, через застосування фінансових методів, є однією з основних умов забезпечення фінансової стійкості страхової компанії та підтримки необхідного рівня її платоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих теоретичних і практичних аспектів управління ризиками у страховій діяльності відводиться увага у працях таких вітчизняних науковців, як: В.Д. Базилевич [1], І.О. Бланк, К.В. Шелехов, М.С. Клапків; російських: Е.А. Уткін [2], Л.О. Орланюк-Малицька. Питанням управління страховими ризиками через механізм їх сек'юритизації, а також різним аспектам функціонування облігацій катастроф, присвячені роботи таких зарубіжних дослідників, як Д. К'юмінз, М. Вейс, М. Вотмен, К. Джонс.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. В сучасній практиці ризик-менеджменту зарубіжних страхових компаній поряд із традиційними методами управління ризиками (перестрахованням) все більшого застосування знаходять і альтернативні методи, що ґрунтуються на використанні потенціалу фондового ринку. Що стосується вітчизняного страхового ринку, то існуючі альтернативні підходи в управлінні страховими ризиками залишаються поки що поза увагою як теоретиків, так і практиків страхової справи. Проте, на нашу думку, в умовах інтеграції України у світовий фінансовий простір, дослідження і врахування зазначених тенденцій має вирішальне значення при визначенні пріоритетних напрямів розвитку вітчизняного страхового ринку.

Метою дослідження є визначення сучасних тенденцій розвитку альтернативних методів передачі страхових ризиків та аналіз динаміки світового ринку перестраховання.

Виклад основного матеріалу. В діяльності страхової компанії страхові ризики виступають найбільш пріоритетною групою ризиків та потребують створення ефективної системи управління ними. Ключову роль при управлінні страховими ризиками відіграють фінансові методи (або методи фінансування ризику), сутність яких полягає у визначенні складу і структури фінансових джерел покриття потенційних чи фактичних збитків від реалізації ризику.

Методи фінансування ризиків включають 3 основні групи:

самострахування, при якому покриття збитків від реалізації ризику здійснюється за рахунок власних коштів суб'єкта господарювання, зокрема з поточних грошових надходжень, прибутку або зі спеціально створених резервних фондів чи фондів самострахування;

кредитування – покриття ризику здійснюється за рахунок залучення зовнішніх фінансових ресурсів, але при цьому відповідальність за відшкодування збитків залишається на самій компанії;

© О.М. Пахненко, 2010

передача ризику (як правило, страхування) – відбувається передача відповідальності за покриття можливих збитків від реалізації ризиків іншій компанії [1].

Використання кожного з названих методів управління ризиками стосовно страхової компанії має свої особливості. Проте, якщо перші два методи загалом мають спільну сутність як для страхових компаній, так і для інших суб'єктів господарювання, то застосування методу передачі ризиків в страховій діяльності відрізняється значною специфікою. Це пов'язано з тим, що страхова компанія сама виступає тим суб'єктом, який за визначену страхову премію бере на себе відповідальність здійснити відшкодування збитків в разі настання страхового випадку. Виходячи з цього, при вивченні світового досвіду управління ризиками в страховій діяльності найбільшу увагу варто звертати саме на операції з передачі страхових ризиків.

Традиційним і найбільш застосовуваним методом передачі страхових ризиків є перестраховання. Протягом останніх років рівень щорічних обсягів перестрахових операцій у світі (за показником валових перестрахових премій) перевищив 160 млрд. доларів США (рис. 1).

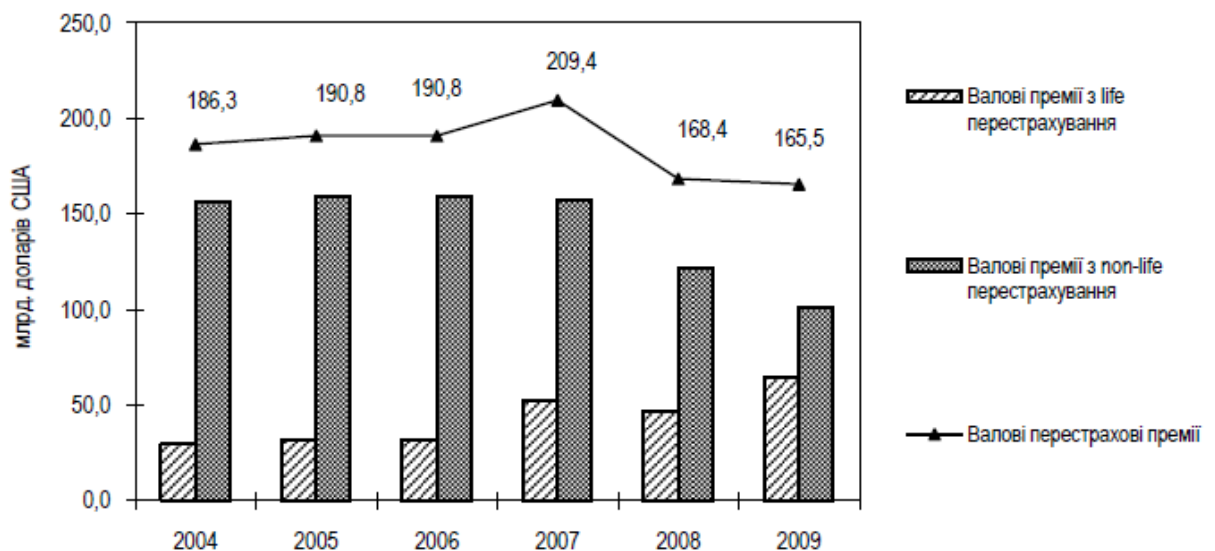

Рис. 1. Динаміка та структура світових валових премій з перестраховання у 2004-2009 рр., млрд. дол. США (складено на основі даних Datamonitor)

При цьому варто відзначити декілька суттєвих характеристик розвитку перестрахового ринку. По-перше, у 2008 р. відбулось різке скорочення світового обсягу валових перестрахових премій на 19,6 % порівняно з 2007 р., що було пов'язано із негативним впливом фінансової кризи на страховий ринок. У 2009 р. зменшення обсягу валових премій продовжилось, хоча було і порівняно незначним (1,7 %).

Іншою суттєвою тенденцією є поступова зміна протягом аналізованого періоду структури валових перестрахових премій. Зокрема, частка перестрахових премій з life страхування протягом 2004-2009 рр. зросла від 16 % до майже 40 %, а відповідно частка перестрахових премій non-life скоротилась з 84 до 60 %.

На світовому ринку значна частка операцій перестраховання здійснюється чотирма провідними перестраховими компаніями: Munich Reinsurance Co., Swiss Reinsurance Co., Hannover Rueckversicherung AG та Berkshire Hathaway Re. Так, у 2009 році цими компаніями була зібрана приблизно половина світових валових премій за угодами перестраховання (рис. 2). Для порівняння у 2008 р. сумарна частка цих компаній у валових перестрахових преміях складала майже 34 %.

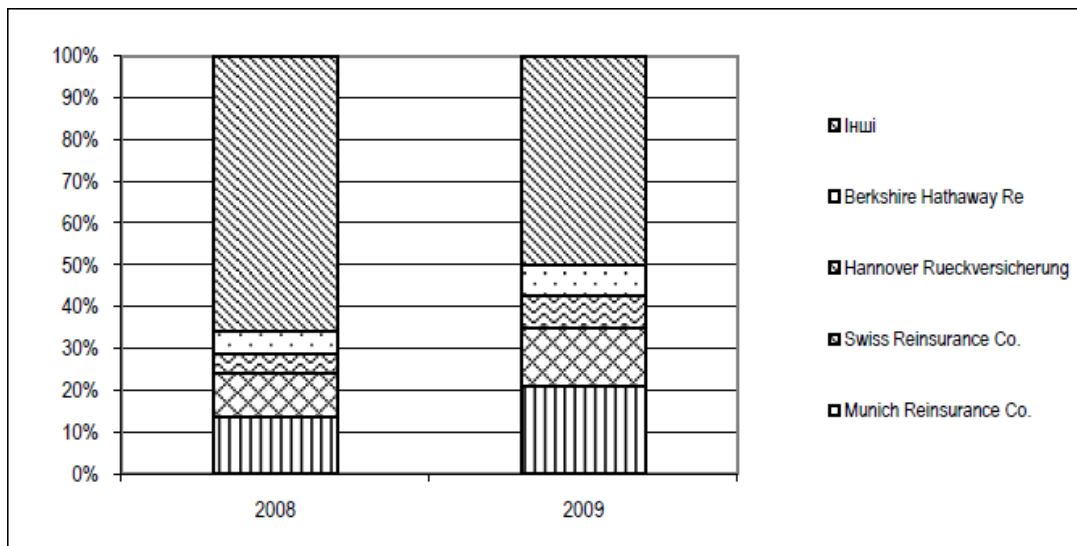

Рис. 2. Розподіл світового обсягу валових перестрахових премій у 2008-2009 рр. між перестраховими компаніями, % [3]

Окрім традиційного перестраховання, в практиці зарубіжних страхових компаній використовуються також альтернативні інструменти передачі страхових ризиків, які забезпечують формування джерел їх покриття безпосередньо за допомогою механізмів фондового ринку. Виникнення альтернативних інструментів передачі страхових ризиків було пов'язано з необхідністю пошуку додаткових джерел фінансування катастрофічних ризиків, для покриття яких ємність традиційного перестрахового ринку є недостатньою. На сучасному етапі фінансові інструменти, що забезпечують передачу катастрофічних ризиків, залишаються найбільш застосовуваними серед альтернативних інструментів передачі ризику. До них належать: облігації катастроф, сайдкари, варанти збитків страхової галузі та інші.

Проте на стабільність роботи страхової компанії можуть негативно вплинути не тільки крупні (катастрофічні) ризики, але і акумуляція ризиків на обмеженому страховому полі. Внаслідок цього компанія може зазнати надзвичайних збитків внаслідок масового настання дрібних ризиків, сконцентрованих на невеликому просторі.

Загалом усі інструменти фінансового ринку, які застосовуються для передачі страхових ризиків, можна згрупувати за двома основними ознаками: видом страхування (life і non-life) та масштабністю ризику (катастрофічні та некатастрофічні) (табл. 1) [4].

Часто зацікавленість страхових компаній у використанні альтернативних інструментів передачі ризиків зростає після масштабних природних чи техногенних катастроф, що супроводжується відповідним підвищенням вартості традиційного перестраховання та зниженням ємності перестрахового покриття.

Таблиця 1

Види альтернативних інструментів передачі страхових ризиків

Класифікаційні ознаки		Вид страхування	
		non-life	life
Види ризиків	Некатастрофічні ризики	Масові ризики: сек'юритизація автотранспортних ризиків	Фінансування шляхом переведення майбутнього доходу в капітал: сек'юритизація вбудованої вартості (embedded value securitization)
	Катастрофічні ризики	- облігації катастроф (cat bond); - сайдкари (sidocar); - варанти збитків страхової галузі (insurance loss warranty)	- облігації екстремальної захворюваності (morbidty bond); - облігації екстремальної смертності (mortality bond)

Показовим є приклад 2005 року, коли після найбільш збиткового в історії США сезону ураганів почалося стрімке нарощення протягом 2005-2007 рр. обсягів емісії облігацій катастроф, а також відбулось формування нового механізму передачі страхових ризиків – сайдкарів (рис. 3).

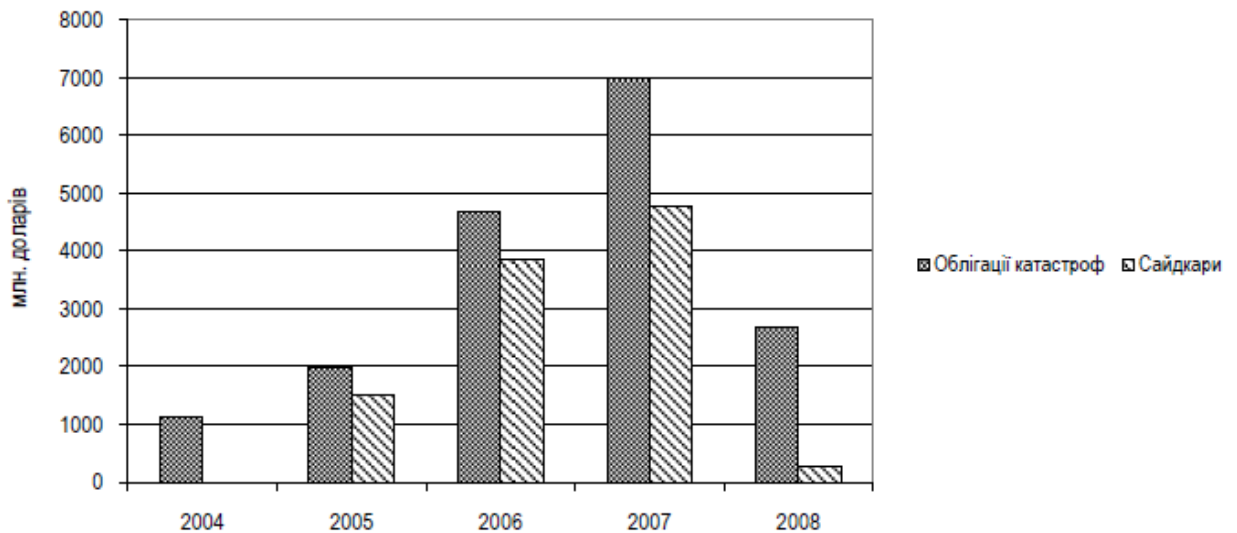

Рис. 3. Динаміка емісії облігацій катастроф та сайдкарів протягом 2004-2008 рр., млн. доларів США [5]

У 2007 році розвиток ринку облігацій катастроф досяг свого піку як за обсягом їх емісії у цьому році (майже 7 млрд. дол. США), так і за обсягом облігацій катастроф, що перебували в обігу (близько 14 млрд. дол. США). Починаючи з 2008 року, обсяги нових емісій альтернативних інструментів передачі страхових ризиків, у тому числі і облігацій катастроф (рис. 4), різко скоротилися. Це було, передусім, пов'язано із загальним падінням активності на фондових ринках під впливом світової фінансової кризи. У той же час серед інших типів цінних паперів ціни облігацій катастроф у 2008-2009 рр. були найбільш стабільними, що проілюструвало низьку кореляцію даних цінних паперів з коливаннями фондового ринку. Крім того, якщо проаналізувати обсяг облігацій катастроф, що перебували в обігу, то протягом 2008-2010 рр. цей показник також є порівняно незмінним і знаходиться на рівні 12-12,5 млрд. дол. США.

Загалом за період з 1997 р. по I півріччя 2010 р. кумулятивний обсяг емісії облігацій катастроф досяг 30,9 млрд. доларів США, що свідчить про стратегічну важливість та ефективність застосування даних фінансових інструментів у процесі управління страховими ризиками.

Незважаючи на стрімкий розвиток альтернативних інструментів передачі страхових ризиків, обсяги їх застосування в практиці страхових компаній є значно меншими порівняно з обсягами перестрахових операцій. У той же час, якщо розглядати тільки галузь майнового страхування, то можна відзначити, що роль альтернативних інструментів, а саме облігацій катастроф та варантів збитків страхової галузі, у фінансуванні майнових ризиків є досить відчутною.

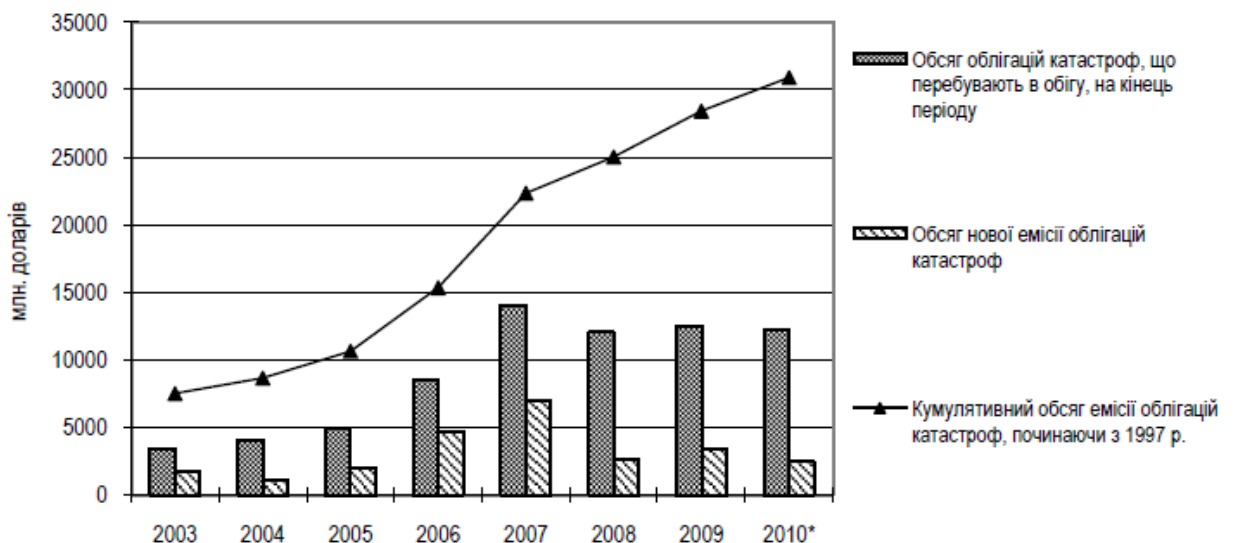

Рис. 4. Динаміка обсягу облігацій катастроф, що перебувають в обігу, та обсягу щорічної їх емісії протягом 2003-2010 рр., млн. дол. США (складено на основі даних GC Securities)

*(2010 р. – дані за станом на 30 червня 2010 року)

Так, за даними GC Securities у 2007 році світовий обсяг перестрахового покриття майнових ризиків (включаючи і традиційне перестраховування, і застосування фінансових інструментів) склав близько 169 млрд. доларів США. При цьому ліміт відповідальності за традиційними договорами перестраховування становив лише 88 % цієї суми, а решту – відповідно 8 % та 4 % – забезпечили облігації катастроф та варанти страхових ризиків (рис. 5).

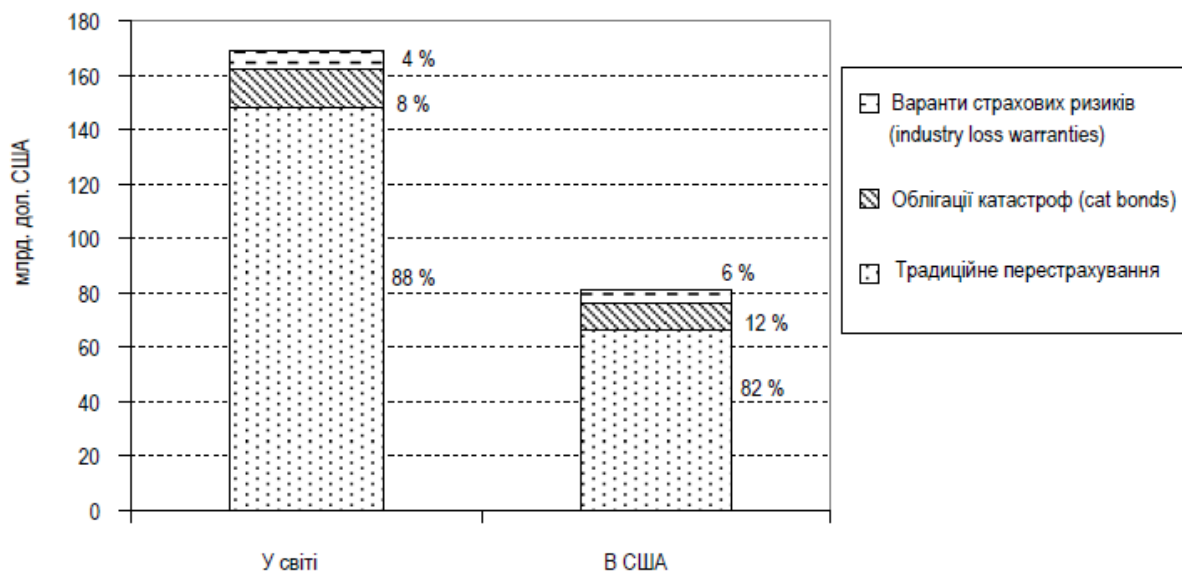

Рис. 5. Обсяг та структура перестрахового покриття майнових ризиків у світі та США у 2007 році, % [6]

Найбільше розповсюдження альтернативні інструменти передачі страхових ризиків отримали в США, зважаючи, по-перше, на розвиненість фінансового ринку даної країни та високу його потенційну здатність фінансувати катастрофічні ризики; а по-друге, через найбільшу схильність території цієї країни, зокрема Атлантичного узбережжя, до виникнення стихійних лих (ураганів, торнадо). Тому не дивним є той факт, що у 2007 році облігації катастроф та варанти збитків страхової галузі забезпечили майже п'яту частину (18 %) перестрахового покриття майнових ризиків в даній країні. Це є ще одним підтвердженням того, що поряд із широким застосуванням механізму перестраховування, все більшої значимості набувають альтернативні методи передачі страхових ризиків.

Висновки. Специфічною особливістю ризик-менеджменту в страховій компанії є необхідність управляти групою ризиків, що приймаються за договорами страхування – страховими ризиками. Проведене дослідження показало, що внаслідок взаємодії страхового та фондового ринків отримали розвиток нові альтернативні інструменти передачі страхових ризиків. Їх застосування в діяльності страхових компаній є пріоритетним напрямком удосконалення системи управління страховими ризиками.

Список літератури

1. Страхування [Текст] : підручник / ред. В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
2. Уткин Э. А. Риск-менеджмент [Текст] : учебник / Э. А. Уткин ; Ассоциация авторов и издателей "Тандем". – М. : Экмос, 1998. – 288 с.
3. Reinsurance Industry Profile: Global [Electronic resource] // Datamonitor. – 2010. – 37 p. – Access mode: <http://www.datamonitor.com>.
4. Developments in (Re)Insurance Securitisation : Global Reinsurance Market Report. Midyear Edition / International Association of Insurance Supervisors. – 2009. – 37 p. – Access mode: <http://www.iaisweb.org>.
5. Reinsurance Market Outlook : Global Prices Firm as Reinsurers Maintain Core Capital Amid Credit Crisis [Electronic resource] / Aon Benfield. – 2009. – 28 p. – Access mode : <http://www.aon.com>.
6. The Catastrophe Bond Market at Year-End 2007 [Electronic resource] / GC Securities. – Access mode: <http://www.guycarp.com/portal>.

Summary

The article is devoted to the risk financing methods in insurance. The author analyses the dynamics of global reinsurance market and the development of alternative risk transfer instruments.

Отримано 04.10.2010